

Ordforklaringer

adjektiv: tillægsord.

adverbium: biord.

afledning: udvidelse af et ord (og dermed ændring af betydningen) ved tilføjelse af en eller flere uselvstændige orddele, fx *for-* og *-else* i *forskønnelse*. I nogle sprog kan tilføjelsen ske inde i ordet (fx *-mn-* i mlabri-sproget: *djuur* 'gå ned', *djmnuur* 'nedad').

distinktive træk: sproglige mindstetræk, som adskiller sprogets enheder fra hinanden. Fx adskilles ordparret *blad* og *glad* ved, at [b] udtales med læberne, [g] med bagtungen; læbelyd og bagtungelyd er da distinktive træk.

fonetikum: den del af et kinesisk tegn, som angiver eller antyder lyden.

genitiv: ejefald.

glossemer: de i et enkelt sprog forekommende distinktive træk.

idiomatisk oversættelse: oversættelse, der søger bedst muligt at formidle originalens indhold, men i en sprogdragt, som afgørende er bestemt af det sprog, der oversættes til; jf. *litteral oversættelse*.

klassifikatorer: hjælpeord (også kaldet tælleord), som fx i mange sydøstasiatiske sprog bruges, når man skal kombinere talord med navneord (på samme måde, som når man på danske regninger skriver *stk.*: *1 stk. boremaskine*, *2 stk. netledning*, osv.), men som samtidig angiver det betydningsområde, som det enkelte navneord hører til.

kognitiv: en betragtningsmåde af fx sproglige fænomener, der lægger vægt på en forståelse af, hvorledes erfaring og tænkning er organiseret.

konnotation: medbetydning, bibetydning. Fx har *ganger* og *krikke* en fælles betydningskerne, 'hest', men udløser forskellige associationer, har forskellige medbetydninger.

kreolsprog: oprindelige blandingssprog, der typisk tales i tropiske områder, hvor der tidligere importeredes slaver fra andre egne til at arbejde i plantager. Så længe der kun er tale om simplificerede sprog, der bruges til lejlighedsvis kommunikation, fx ved handelssamkvem, taler man om *pidgin*, mens et kreolsprog er modersmål for en befolkning.

langue: sproget anskuet som et abstrakt system af tegn; sprogbygningen; jf. *parole*.

litteral oversættelse: oversættelse, som søger længst muligt at respektere originalens sproglige form; jf. *idiomatisk oversættelse*.

logografisk skrift: skrift, som gengiver hele ord med ét tegn i stedet for at stave med et alfabet.

lydskrift: I essayet om kinesisk skrift følger lydskriften det internationale fonetiske alfabet. [ə] betegner den samme lyd som *e* i dansk *kommē*, *spisē*; [ŋ] betegner den lyd, som svarer til *ng* i dansk *sang*, *mange*; og [ʔ] er tegn for den sproglyd, der fremkommer, når man i et ord (helt eller delvis) lukker et øjeblik for stemmeridsen, som fx i et dansk såkaldt »stød«: *bunden* (med stød på [n]) forskelligt fra det stødløse *bonden*, *hus* (med stød på [u]) over for *huse* uden stød.

matrilineær: om samfundsopbygning, hvor arv følger kvindesiden.

metafor: billedligt udtryk, ord brugt i overført betydning; termen bruges især om udtryk, der inddrager et andet sanseområde (som når man taler om en *rund* eller *skarp* klang).

morfem: mindste betydningsbærende sproglige enhed; fx *mand* og *-en* i *manden*.

parole: de sproglige ytringer i deres konkrete forekomst: sproget anskuet som et forløb, som aktualisering af systemet; sprogbrugen; jf. *langue*.

piktografisk skrift: skrift, som er sammensat af billeder; fx hieroglyfer.

polysyntetisk: et polysyntetisk sprog har lange ordformer, der er karakteriseret ved en ekstremt høj grad af afledning (og bøjning), og som undertiden må oversættes til hele sætninger i andre sprog.

pronomen: stedord.

prototypisk: et særlig karakteristisk eksempel på en kategori; noget, man ville tænke på eller nævne som et »godt« eksempel. Hvad der præcis skal forstås ved *prototype*, er genstand for megen videnskabelig diskussion.

prælingvistisk: om tanker, som går forud for menneskets sproglige opfattelse af virkeligheden.

radikal: 1. den del af et kinesisk tegn, som angiver eller antyder betydningen. 2. rodelement; konsonanterne i de semitiske sprog betegnes som radikaler; de repræsenterer ordenes grundbetyd-

ning og danner den rod, der fungerer som basis for bøjningsformer (ved hjælp af vokaler m.v.).

redundans: strengt taget overflødige dele af et udsagn; redundans, fx i form af identisk eller varieret gentagelse, kan imidlertid tjene til at sikre, at kommunikationen lykkes.

semantik: betydningslære; forstås ofte som læren om sproglige udtryks betydning i sig selv til forskel fra *pragmatikken*, som inddrager samtalepartnernes forhold til det, der siges.

substantiv: navneord.

synonymer: ensbetydende eller næsten ensbetydende ord, såsom *tit* og *ofte*.

taksonomi: en videnskabelig systematisering med kategorier og underkategorier, som det fx kendes fra botaniske håndbøger (og som ligger bag udformningen af botaniske »nøgler«). Taksonomier spiller en stor rolle i den beskrivende sprogvidenskab.

tema: det, hvorom man taler; emne.

verbal: udsagnsled.

verbum: udsagnsord.